Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Azijos ir transkultūrinių studijų institutas

Azijos studijų (sinologija) programos studentas

JERONIMAS KARAŠAUŠKAS

Legizmo filosofijos atspindžiai šiuolaikinės Kinijos politinėje doktrinoje

BAKALAURO DARBAS

Vadovas – lekt. Balys Astrauskas

Vilnius 2020

Jeronimas Karašauskas

Legizmo filosofijos atspindžiai šiuolaikinės Kinijos politinėje doktrinoje: Bakalauro darbas/Jeronimas Karašauskas, Azijos studijų(sinologijos) programos studentas; mokslinis vadovas lekt.Balys Astrauskas; Vilniaus Universitetas, Filosofijos fakultetas, Azijos ir transkultūrinių studijų institutas.- Vilnius 2020. 38 Lap. - Mašinr. - Santr. Angl. - Bibliogr: p.34

Šiuolaikinė Kinija, legizmas, Mao Zedong, Xi Jinping, Keturi didieji legistai, bausmių ir apdovanojimų sistema, žemės ūkis, karyba.

Bakalauro darbo tyrimo objektas - Mao Zedong bei Xi Jinping politinės doktrinos. Darbo tikslas: identifikuoti ir apibūdinti legizmo filosofijos atspindžius Mao Zedong bei Xi Jinping politinėse doktrinose ir įrodyti, jog didžiųjų legizmo filosofijos atstovų idėjas galima rasti ne tik Kinijos imperijos politinėse doktrinose, tačiau ir Kinijos Liaudies Respublikos vadovų ideologijose. Darbo uždaviniai: Bendrai apžvelgti legizmo filosofiją, jos susiformavimą, skirtumus nuo kitų tuo istoriniu laikotarpiu vyravusių filosofijų, taip pat aptarti legizmo padėtį pirmose dviejose (Qin ir Han) Kinijos imperijos dinastijose; Apžvelgti pagrindinius legizmo mąstytojus (keturis didžiuosius legistus), supažindinti su pagrindiniais jų veikalais, aptarti mokslininkų komentarus į šiuos mąstytojus, įžvelgti esminius jų skirtumus bei pagrindines akcentuojamas idėjas savo veikaluose; Išanalizuoti keturių didžiųjų legistų veikalus, identifikuoti požiūrį į šiuos dalykus: karybą, žemės ūkis, įstatymų viršenybė. Palyginti, kaip skiriasi ir kuo yra panašūs šių konkrečių sričių atspindžiai Mao Zedong bei Xi Jinping valdymo laikotarpiais; Išanalizuoti Mao Zedong bei Xi Jinping veikalų fragmentus, kuriuose atsispindi tyrime nagrinėjamos valstybės sritys.

Prieita prie išvados, jog legizmo filosofijos elementai yra aptinkami Mao Zedong bei Xi Jinping retorikose karybos, žemės ūkio bei įstatymų viršenybės srityse. Vis dėlto, ryškiausi panašumai yra matomi karybos bei žemės ūkio srityse.

Darbas gali būti puikiu akademiniu šaltiniu nagrinėjant sąsajas tarp legizmo filosofijos ir XXIa. Kinijos politinės doktrinos, taip pat lyginant Mao ir Xi politines ideologijas bei nagrinėjant šiuolaikinės Kinijos politinę doktriną, tradicinių Kinijos filosofijos mokyklų pagrindu.

Turinys

ĮVADAS 4
1.Legizmo akademinė recepcija 6
1.1.. Legizmo mokyklos apibrėžimas 6
1.2.. Legizmo filosofijos bruožai 7
1.3. Legizmo filosofijos istorinė raida Qin ir Han dinastijų laikotarpiais 9
1.4. Tyrime nagrinėjamų legizmo tekstų pristatymas bei akademinė Recepcija 10
2. Tyrime nagrinėjamų sričių analizė Keturių didžiųjų legistų veikaluose 17
2.1. Žemės ūkis 18
2.2. Karyba 20
2.3. Įstatymo ir valdovo viršenybė 21
3.Legizmo atspindžiai Mao bei Xi ideologijose 25
3.1. Mao Zedong Retorika 25
3.2. Xi Jinping Retorika 29
IŠVADOS 33
BIBLIOGRAFIJA 34
Summary 38

ĮVADAS

Legizmas (法家)- viena iš iki imperinės Kinijos filosofijos mokyklų. Žymiausiais legistais, kurių idėjos randamos iki šių dienų išlikusiuose jiems priskiriamuose veikaluose laikomi Han Fei (韓非), Shang Yang (商鞅), Shen Buhai (申不害) bei Shen Dao (慎到). Ši filosofijos mokykla ypatingai akcentuoja įstatymų svarbą ir autoretitingumą valstybėje, kritikuoja meną ir muziką, įvardindami šias sritis, kaip valstybei nereikalingas ir prioritetines sritis išskiria karybą, žemės ūkį.Taip pat legistų supratimu - žmonių prigimtis yra bloga, tad būtent dėl to jie nepriešatarauja griežtoms, įstatymo tvarka numatytoms bausmėms valstybėje. Filosofijos mokykla, susiformavusi Kariaujančių valstybių laikotarpiu (475-221 pr.m.e.) ir nors oficialiai pasmerkta žlugus Qin Imperijai (221-206 pr.m.e), jos idėjos aptinkamos visuose Kinijos istorijos laikotarpiuose iki šių dienų.

Legizmo principais vadovavosi dauguma Kinijos imperijos valdovų.Vienas iš geriausių pavyzdžių– pirmasis Kinijos imperijos imperatorius Qin Shi Huang (秦始皇), kuris ne tik buvo legizmo šalininkas, tačiau ir uždraudė visas kitas filosofijas, oponavusias legizmui. Legizmo idėjų pagalba Kinijoje buvo įgyvendinta ne viena sėkminga reforma, skirta tinkamam valstybės funkcionavimui palaikyti.Viena iš jų - Kinijos suvienijimas. Izraelio sinologas Yuri Pines teigia, jog ilgą laiką brandintą iki-Imperinės Kinijos mąstytojų idėją suvienyti valstybę buvo įgyvendinta naudojantis legizmo filosofijos atstovų metodais (Pines 2015). Žlugus imperijai ši ideologija taip pat neliko pamiršta ir jos idėjoms pritarė įvairūs valstybės vadovai. Tarp jų - Mao Zedong bei Xi Jinping. Chiu (1982) teigia, jog legistinė teisės sistema Kinijos liaudies respublikoje vyravo nuo jos įkūrimo iki pat 1979-ųjų (p. 1). Zhengyuan Fu požiūriu, legizmo filosofijos valstybės galios, turto bei stiprybės akcentavimas padėjo Kinijos komunistų partijai sukurti centralizuotą, totalitarinę bei represinę valdžią, ir pati Kinijos liaudies respublika yra ne kas kita, o legizmo filosofijos utopijos realizavimas (Fu 1996, 128).

Kaip matome, mokslininkai dar praeitame amžiuje įrodė, jog tam tikros legizmo idėjos buvo aptinkamos maoistinio periodo Kinijos valdančiosios partijos politinėje ideologijoje. Ar tai galioja ir dabartinio Kinijos lyderio Xi Jinpingo, kurio politikos ir valdymo metoduose ir retorikoje neretai galima įžvelgti bandymų imituoti

Mao Zedongą? Ką naujo apie šiuolaikinę Kinijos politiką galėtume sužinoti, pažvelgę į ją per legizmo filosofijos idėjų prizmę? Kokiomis formomis legizmo filosofijos atspindžiai yra aptinkami Šiuolaikinės Kinijos politinėje doktrinoje? Kuo skiriasi, ir kuo yra panašūs legizmo atspindžiai maoizmo bei Xi Jinpingo pirmosios prezidentavimo kadencijos (2013-2018 metai) epochoje?

Siekdamas, kiek leidžia bakalaurinio darbo apimties rėmai, prisidėti prie aukščiau paminėtų klausimų atsakymo, šiame darbe sieksiu identifikuoti ir apibūdinti legizmo filosofijos atspindžius Mao Zedong(pagrinde bus nagrinėjama jo retorika iki Kinijos Liaudies Respublikos įsikūrimo, tačiau kai kurie nagrinėjamieji fragmentai jau Mao būnant valstybė vadovu) bei Xi Jinping(Bus koncentruojamasi į pirmąją jo valdymo kadenciją 2013-2018 bei taip pat bus apžvelgiama retorika, dar prieš jam tampant valstybės vadovu) politinėse doktrinose ir įrodyti, jog didžiųjų legizmo filosofijos atstovų idėjas galima rasti ne tik Kinijos imperijos politinėse doktrinose, tačiau ir Kinijos Liaudies Respublikos vadovų ideologijose.

Šio tikslo pasiekimui darbe keliami šie uždaviniai:

1. Bendrai apžvelgti legizmo filosofiją, jos susiformavimą, skirtumus nuo kitų tuo istoriniu laikotarpiu vyravusių filosofijų, taip pat aptarti legizmo padėtį pirmose dviejose (Qin ir Han) Kinijos imperijos dinastijose.
2. Apžvelgti pagrindinius legizmo mąstytojus (keturis didžiuosius legistus), supažindinti su pagrindiniais jų veikalais, aptarti mokslininkų komentarus į šiuos mąstytojus, įžvelgti esminius jų skirtumus bei pagrindines akcentuojamas idėjas savo veikaluose.
3. Išanalizuoti keturių didžiųjų legistų veikalus, identifikuoti požiūrį į šiuos dalykus: karybą, žemės ūkis, įstatymų viršenybė. Palyginti, kaip skiriasi ir kuo yra panašūs šių konkrečių sričių atspindžiai Mao Zedong bei Xi Jinping valdymo laikotarpiais.
4. Išanalizuoti Mao Zedong veikalų fragmentus, kuriuose atsispindi tyrime nagrinėjamos valstybės sritys, tai nagrinėsiu pirminių šaltinių pagrindu („Quotations from Chairman Mao Tse-tung „ „Selected works of Mao-tse Tung“)bei Xi Jinping pasisakymų rinkinio „The Governance of China“ fragmentus ir įžvelgti sąsajas karybos, žemės ūkio, įstatymų viršenybės (bausmių ir apdovanojimų sistemos, visuomenės kontrolės, valdovo autoriteto) lyginant su keturių didžiųjų legistų veikalais.

Mao Zedong bei Xi Jinping ideologijos bus nagrinėjamos pirminių šaltinių pagrindu. Mao Zedong veikalai: „Quotations from Chairman Mao Tse-tung (Mao citatų rinkinys, kuriame galime rasti tyrimui reikalingų jo ideologijos bruožų)„; „Selected works of Mao-tse Tung“ (Mao rinktinių veikalų rinkinys, kurio fragmentuose aptinkama šiam tyrimui reikalingų jo pasisakymų) bei Xi Jinping veikalas “Governance of China” (2014-ųjų metų veikalas, kuriame atsispindi Xi politinės retorikos pagrindai suformuoti prieš jam užimant valstybės vadovo vietą bei jo kadencijos pradžioje).

Tyrimui įgyvendinti pasitelkiama lyginamoji analizė, t.y. remiantis akademiniais šaltiniais palyginsiu didžiųjų legizmo filosofų idėjas su dviejų Kinijos liaudies respublikos lyderių – Mao Zedong bei Xi Jinping idėjomis. Darbe pagrinde bus lyginamos (per legizmo idėjų prizmę) dvi politinės filosofijos: Mao Zedong bei Xi JinPing. Darbe bus siekiama rasti paraleles tarp legizmo pradininkų idėjų ir Mao bei Xi ideologijų.

Taip pat naudojantis istoriografiniu metodu (konkretaus istorinio periodo nagrinėjimas akademinių šaltinių pagrindu) apžvelgti legizmo padėtį pirmosiose dvejose Kinijos Imperijos dinastijose – Qin bei Han. Naudojantis tuo pačiu tyrimo metodu apžvelgti ir legizmo filosofijos susiformavimą Kariaujančių Valstybių Laikotarpiu.

Darbą sudaro trys skyriai. Darbą pradėsiu skyriumi, apie legizmo susiformavimą, istorinį kontekstą filosofijos susikūrimo laikotarpiu (Kariaujančių Valstybių laikotarpis iki Imperinėje Kinijoje). Taip pat apžvelgsiu legizmo padėtį pirmose dviejose Kinijos Imperijos dinastijose- Qin ir Han (šie du istoriniai laikotarpiai davė pagrindą vėlesniam legizmo gyvavimui Kinijos politinėje sistemoje). Pirmame skyriuje taip bus pristatomi Keturi didieji legistai bei jų veikalai. Antrame skyriuje identifikuosiu legizmo atstovų požiūrį į šiuos dalykus – karyba, žemės ūkis, įstatymų viršenybė. Trečias skyrius bus skirtas identifikuoti legizmo filosofijos atspindžius (antrame skyriuje minėtose srityse) Mao Zedong bei Xi Jinping politinėse doktrinose.

1.Legizmo akademinė recepcija

1.1. Legizmo mokyklos apibrėžimas

Kalbant apie legizmo mokyklos apibrėžimą - Creel teigė, jog legistai prieštaravo tuo laikotarpiu itin populiariam naratyvui, jog valdžia turi tarnauti žmonėms, ir kaip alternatyvą pateikė savo naratyvą - valdžia turi tarnauti valdovui (Lai 2008, 172).

Taip pat, filosofės Karyn Lai manymu, legizmo filosofijos negalima įvardinti, kaip "mokyklos" ir pateikia tam tris argumentus. Pirmasis - legizmo filosofija neturėjo vieno aiškaus lyderio bei pradininko (kaip pavyzdžiui konfucianizmas - Konfucijų, daoizmas - Laozi), nors Han Fei ir buvo žymiausias legistas, tačiau ne pradininkas. Antrasis argumentas - ne visi legizmo filosofai bausmių įstatymą (fa 法) traktavo, kaip kertinį filosofijos elementą. Trečiasis argumentas - anot Karyn Lai, mokslininkai iki šiol nesutaria, kurios konkrečiai ar net kieno idėjos geriausiai apibrėžia legizmo filosofiją. (Ten pat).

Tuo tarpu Pines (2018) darbo skyriuje "Defining Legalism" turi kiek kitokią poziciją šiuo klausimu. Jo teigimu, šį terminą(法家) galima pritaikyti, tačiau būtina turėti omenyje šiuos du dalykus: Pirmasis - legistai nebuvo sąmoningai organizuota intelektualinė srovė; terminas buvo suformuotas jau po to kategorizuojant tam tikrus veikalus bei mąstytojus (Ten pat). Antrasis - legizmo pavadinimas yra gana problemiškas. Anot Pines, terminas fa 法 apima kur kas platesnį reikšmių spektrą (metodai, reguliavimai, standartai), negu angliškame vertime, kuriame ši sąvoka verčiama, kaip "law". Galų gale Pines reziumuoja, jog šis terminas yra taip plačiai naudojamas akademinėje literatūroje, jog jį pakeitus nauju terminu skaitytojai būtų supainioti (Ten pat).

Iš šių dviejų mokslininkų komentarų galima įžvelgti, jog mokslininkai turi skirtingas pozicijas dėl termino "Legizmo mokykla 法家" traktavimo. Vis dėlto, mano supratimu stipriausias argumentas šioje diskusijoje yra Yuri Pines, jog šį terminą galima naudoti dėl to, jog jis yra be galo plačiai paplitęs ir jo keitimas nauju elementariai sukeltų chaosą akademinės literatūros skaitytojams.

1.2. Legizmo filosofijos bruožai

Šiame poskyryje apžvelgsiu legizmo filosofijos bruožus akademinių šaltinių pagalba.

Kinų filosofas Feng Yu-lan 馮友蘭(1895-1990) savo veikale "A Short History of Chinese Philosophy" apžvelgia legizmo filosofinės mokyklos susiformavimą. Pasak

jo, ši mokykla yra veliausiai susiformavusi filosofijos mokykla Zhou[1] dinastijos laikotarpiu (Feng 1948, 159).

Skirtingai, negu minėtos dinastijos metu susiformavusios likusios mokyklos, legizmo filosofijas mokykla yra vienintelė, neigianti praeities autoritetingumą, o atvirkščiai - teigianti, jog kiekviename istoriniame etape yra privalomi pokyčiai ir akcentuojanti naujų idėjų autoritetingumą. Taip pat filosofas savo veikale cituodamas pagrindinį legizmo mąstytoją Han Fei suformuluoja tai, jog anot legistų, šios filosofijos mokyklos idėjų susiformavimui be galo didelę įtaką turėjo to laikotarpio situacija valstybėje. Han Fei manymu, negalima remtis praeitimi, kuomet dabarties ir praeities aplinkybės absoliučiai skiriasi. Todėl valstybės efektyviam funkcionavimui yra būtini valdymo metodai, skirti dabarčiai, o ne metodai, kurie remiasi tuo, kas jau praėjo (Ten pat).

Ši filosofo analizė atskleidžia, jog legizmas visų pirma buvo unikali, iš kitų išsiskirianti ideologija. Taip pat iš mokslininko komentarų galima daryti išvadą, jog legizmas buvo į dabartį bei dabarčiai reikalingas, iki tol neįgyvendintas reformas orientuota filosofija. Taip pat susidaro įspūdis, jog legizmas turėjo ir tam tikrą maištavimo atspalvį - filosofija, skelbianti idėjas, prieštaraujančias filosofijos mokykloms, kurios jau vyravo to meto Kinijoje.

Tuo tarpu istorikas Charles O. Hucker (1975) taip pat apžvelgia legizmo susiformavimą ir jo skirtumą nuo kitų filosofijos mokyklų iki Imperinėje Kinijoje. Sinologas teigia, jog konfucianizmo naratyvas yra rekomendacinio pobūdžio (ought-ness), daoizmo - neapibrėžto pobūdžio (such-ness), o tuo tarpu legizmo - įsąkomojo pobūdžio (must-ness) (p.92). Anot jo, ši filosofija koncentruojasi į tai, kas yra privaloma įvykdyti šiai dienai tam, kad valstybė išliktų ir būtų stipri. Taip pat esminis šios filosofijos mokyklos tikslas - Kinijos suvienijimas (šio darbo įvade buvo paminėta, jog kai kurie istorikai Kinijos suvienijimą priskiria prie legizmo filosofijos nuopelnų) (Ten pat). Autoriaus teigimu - tradicinėje Kinijoje legizmas buvo pradėtas vertinti neigiamai dėl jo totalitarinių idėjų bei ciniškų metodų, tačiau profesoriaus teigimu, ši filosofija to nenusipelnė. Dauguma to meto valdininkų turėjo lygiai tokį pat požiūri, kaip ir legizmo mąstytojai, tiesiog jiems filosofija nebuvo tokia svarbi (Ten pat).

Ši Charles O. Hucker apžvalga apie legizmo filosofiją dar kartą patvirtiną, jog tai visų pirma buvo unikali filosofijos mokykla. Taip pat yra patvirtinamas jau anksčiau

[1] Zhou dinastija (1046-256 Pr.m.e) - iki-Imperinė Kinijos dinastija.

darbe minėtas naratyvas - legistai siūlė vadovautis metodais ir idėjomis, kurie yra efektyvūs tuo istoriniu laikotarpiu tam, kad išspręstų to laikotarpio problemas valstybėje (skirtingai, negu kitos filosofinės mokyklos, kaip dabarties problemų sprendimo šaltinį įvardindavo praeitį).

1.3. Legizmo filosofijos istorinė raida Qin ir Han dinastijų laikotarpiais

Šiame poskyryje apžvelgsiu legizmo filosofijos situaciją Qin ir Han dinastijų laikotarpiais.

Beck Sanderson (2005) atskleidžia, jog netgi buvo užfiksuoti tokie atvejai, kad legizmui siekiant išlikti, ši mokykla siekė save sutapatanti su kita tuo metu dominavusia filosofijos mokykla Kinijoje - daoizmu, tačiau šis bandymas atrodė gana absurdiškas (Ten pat). Kinijai susivienijus įsikūrė pirmoji - Qin dinastija. Šiame laikotarpyje legizmas atsispindėjo gana smarkiai - Imperatorius Shi Huangdi tautai teigė, kad valstybė yra valdoma įstatymais bei pagal tam tikrą modelį. Taip pat šis imperatorius didelį dėmesį skyrė žemės ūkiui. Žlugus Qin dinastijai, įsikūrė Han dinastija. Nors šią dinastiją galima įvardinti, kaip konfucianistišką, vis dėlto, tam tikrais etapais galima įžvelgti ir legizmo idėjų. Pavyzdžiui Imperatoriaus Gaozu kritika tokiems konfucianizmo elementams, kaip odės ir dokumentai, jų svarbumo kvestionavimas. Taip pat legizmo filosofija atsispindi ir Imperatoriaus Wu [2]valdymo politikoje griežtų bausmių pavidalu. Taip pat vėliau teisingumo ministras Zhang Tang taikė tas pačias griežtesnes bausmes, nors jo kolega Gongsun Hong palaikė konfucianistines idėjas. (Ten pat)

Sanderson komentarai dar kartą patvirtiną jau minėtą teiginį, kad legizmas yra unikali ideologija ir jos neįmanoma sumaišyti, sutapatinti su kuria nors kita tais laikais vyravusia Kinijos Imperijos filosofijos mokykla. Taip pat matoma, jog įvykdžius anksčiau minėtą legizmo tikslą suvienyti Kiniją jį pasiekus įsikūrė pirmoji Kinijos Imperijos Dinastija - Qin. Šios dinastijos laikotarpiu legizmo idėjos sklido iš aukščiausio to meto rango valdovo valstybėje - Imperatoriaus Shi Huangdi. Legizmo

[2] Imperatorius Wu 汉武帝(156pr.m.e- 87pr.m.e.)- penktasis Han dinastijos Imperatorius, laikomas vienu iš didingiausių Kinijos Imperijos valdovų.

įtaka yra pastebima ir Han dinastijos laikotarpiu, kuomet tam tikri valdininkai taikydavo įstatymų ir bausmių sistemą.

Yuri Pines taip pat pastebi, jog Han dinastijoje imperatoriaus Wu valdymo laikotarpiu legizmo idėjos buvo pritaikytos tam tikrose Imperijos vidaus ir užsienio politikos srityse, nepaisant to, kad konfucianizmas tapo valstybine ideologija, o legizmas buvo pasmerktas, ar bent jau bandomas pašalinti iš Kinijos Imperijos politinės doktrinos Han dinastijos laikotarpiu (Pines 2018). Visiems legistų pasekėjams buvo draudžiama užimti pareigas valstybės tarnyboje, nors legistinės Shang Yang idėjos buvo kurį laiką ginamos valstybės pareigūnų. Su laiku legizmo idealais vadovavosi vis mažiau žmonių, tačiau išliko žmonių, kurie vis dar studijavo legizmo ideologijos veikalus, nepaisant to - Han dinastijoje išliko labai mažai žmonių, kurie legizmo filosofijos mintis reiškė laisvai. Legizmas vis labiau įgavo neigiamą atspalvį, o Han Fei ar Shang Yang pasekėjų ratas tapo retenybe (ten pat).

Tiek Sanderson, tiek Pines savo komentaruose prieina prie išvados, jog Han dinastijos laikotarpis legizmo filosofijos mokyklai buvo visiškai priešingas, negu Qin laikotarpiu. Legizmą buvo bandoma pašalinti, kaip ideologiją, o jo pradininkus nustumti į istorijos paraštes. Ši situacija leidžia identifikuoti, jog esminį vaidmenį vienos ar kitos ideologijos įsitvirtinimui turėjo Imperatorius. Qin dinastijos laikotarpiu imperatorius Shi Huangdi palaikė legizmą, tuo tarpu Han dinastijos Imperatorius Wu buvo legizmo priešininkų - konfucianistų šalininkas ir prieš legizmą buvo naudojamos valstybinio lygio priemonės, jog ši ideologija valstybėje nebūtų ne tik, kad pritaikoma, tačiau net ir nenagrinėjama. Vis dėlto, negalima teigti, jog ideologija buvo visiškai ištrinta iš Kinijos Imperijos politinės darbotvarkės. Kai kurie legizmo filosofijos metodai buvo puikiai pritaikomi Han Imperijos biurokratiniame mechanizme, tad jais nesinaudoti vien dėl to, jog Imperatorius nepalaiko Legizmo filosofijos mokyklos nebūtų visiškai racionalu.

1.4. Tyrime nagrinėjamų legizmo tekstų pristatymas bei akademinė recepcija

Pines (2018) darbo skyriuje “Major Legalist Texts” puikiai apibūdina šiame tyrime nagrinėjamus legizmo atstovų tekstus. Pirmasis išlikęs tekstas- *Book of Lord Shang* (*Shang jun shu* 商君書) siejamas su Shang Yang 商鞅. Ne visi veikalo skyriai

yra išlikę iki šių dienų. Veikalo struktūra yra nevienalytė: kai kurie skyriai tikėtina buvo rašyti paties Shang Yang, kai kurie skyriai parašyti jo pasekėjų, tačiau yra keletas skyrių, kurie buvo parašyti jau praėjus dešimtmečiams po jo mirties.(Ten pat)

Antrasis išlikęs veikalas - *Han Feizi* 韓非子 priskiriamas mąstytojui Han Fei. Veikalas susideda iš 55 skyrių ir visi jie yra išlikę. Diskutuotina, ar Han Fei pats vienas parašė visus šiuos skyrius. Skirtingas stilius bei rašymo būdas skyriuose privertė ne vieną mokslininką kelti hipotezę, jog šie skyriai buvo parašyti skirtingų autorių. Kita vertus, Pines teigia, jog šie skirtumai gali būti paaiškinami, kaip Han Fei intelektualinio brandumo rezultatas, ar siekis pritaikyti argumentaciją skirtingoms auditorijoms. Han Feizi yra traktuojamas, kaip labiau filosofinis bei literatūrinis veikalas nei Shang Jun Shu. Han Feizi buvo plačiai studijuojamas Kinijoje, Japonijoje bei Vakaruose. (Ten pat).

Du likę legizmo tekstai, deja neišliko iki šių dienų, tačiau tam tikros citatos sudarė galimybę šių veikalų turinio rekonstrukcijai. S*hēnzi* 申子 yra priskiriamas Shen Bu-hai 申不害. Iš šešių originalių skyrių, yra išlikę vos keliasdešimt fragmentų. (Ten pat) Kitas tekstas - *Shènzi* 愼子 priskiriamas Shen Dao 愼到. Iš originalių 42 skyrių išliko 7(nepilnos sudėties). Viso autentiškais yra laikomi apie 120 šio kūrinio fragmentų (Ten pat).

Toliau šiame skyriuje pateiksiu mokslininkų komentarus apie šiuos tekstus bei jų autorius.Vienas iš keturių Didžiųjų Legistų - Shen Dao (350-275 Pr.m.e.). Vienas iš pagrindinių jo nuopelnų legizmo kontekste – įtaka bene garsiausiam legistui Han Fei. Jo dėka Han Fei filosofijoje buvo suformuota shi 勢 sąvoka (Yang 2013). Ši sąvoka apibrėžiama kaip galia, aplinkybėmis įgytas pranašumas, autoritetingumas. Patį Shen Dao galima traktuoti, kaip shi sąvokos teoretiką. Kita Shen Dao dėka suformuota sąvoka yra Fa, kuri reiškia teisę, valstybės modelį, standartus. (Ten pat).

Šioje mokslininko Yang įžvalgoje galime įžvelgti, jog Shen Dao padėjo susiformuoti tam tikroms Han Fei idėjoms (konkrečiai shi bei fa , tačiau reikia paminėti, kad fa susiformavimui įtakos turėjo ir legistas Shang Yang, kurį apžvelgsiu tolimesnėje darbo stadijoje. Han Fei ir jo įtaką legizmo filosofijos susiformavimui apžvelgsiu vėlesnėje šio skyriaus dalyje.

Sinologas Eirik Lang Harris(2015) iškelia šio legisto veikalų autentiškumo klausimą ir pabrėžia, kad apie patį Shen Dao asmenį yra žinoma labai mažai. (p. 218) Kalbant apie Shen Dao valdymo sąvokos suvokimą - tam, kad kažką valdyti, visų pirma reikia suvokti esmines valdyti norimo objekto savybes. Pabrėžiama, jog tam, kad tai suvokti nereikia remtis senovės pavyzdžiais. Konfucianizmo ar moizmo politinės organizacijos modeliai nėra veiksmingi. Pateikiamas pavyzdys: tam, jog valdyti vandenį, visų pirma reikia suvokti esmines jo savybes. Lygiai taip pat yra ir su žmonėmis - norint juos valdyti - visų pirma reikia identifikuoti esmines jų savybes. (p.220) Toliau plėtodamas valdymo apibrėžimą, Shen Dao pasitelkia dangaus bei žemės motyvus, kuriais perteikia savo valdymo suvokimą. Dangus ir Žemė duoda tik tam tikrus resursus (nekintančias aplinkybes), ir nuo pačio žmogaus apsisprendimo priklauso kokia paskirtimi jie bus panaudoti. Taip pat pabrėžiama, kad šie objektai yra nekintantys, kaip ir tam tikros žmogaus savybės. Tad norint valdyti nesvarbu ką - vandenį ar žmones, visų pirma reikia prisitaikyti prie jų nekintančių savybių. Tekste pateikiamas pavyzdys,sakantis jog neįmanoma pakeisti vandens savybių potvynio metu, tačiau galima pastatyti užtvanką, kas reiškia prisitaikymą prie nekintančių objekto aplinkybių. (Ten pat, 222). Iš šių Harris įžvalgų galima matyti pamatines Shen Dao valdymo suvokimo idėjas. Ypatingai akcentuojamas pats valdymo objektas, kaip nekintantis, ir kad norint valdyti tam tikrą objektą, visų pirma reikia jį suvokti ir pritaikyti valdymą tinkantį jam (jau minėtas vandens užtvankų pavyzdys). Vertėtų pastebėti, jog tokio pobūdžio retorika sufleruoja, jog valdantysis objektas turi prisitaikyti prie valdomojo(iš principo turėtų būti atvirkščiai, nes valdomasis turėtų paklusti ir tokiu būdu prisitaikyti valdančiajam). Tačiau būtent tokia forma ir galima valdyti tam tikrus objektus, kuomet yra prisitaikoma prie nekintančių objekto savybių ir valdoma jų pagrindu.

Kalbant apie žmogaus prigimtį - Harris teigia, kad Shen Dao yra linkęs manyti, jog žmogus turėtų būti savanaudis ir visų pirma rūpintis savimi. Harris manymu, ši idėja yra priimtina ne tik kai kuriems ankstyvosios Kinijos mąstytojams, tačiau ir daugumai pasaulio kultūrų. Harris teigia, jog jau apšvietos epochos metu (XVIII.a) škotų filosofas Adamas Smitas taip pat teigė panašias idėjas šia tema. Filosofas pateikia pavyzdį apie tai, jog norint gauti vakarienę, reikia, kad tai būtų naudinga tiems, kas ją pagamins ar suteiks tam reikalingus produktus ar paslaugas, tai nėra daroma. Panaši idėja yra randama ir Shen Dao veikaluose - Jeigu valdovas nori pasinaudoti geromis savo žmonių savybėmis, jis turi suteikti jiems paskatas, kad tobulintų žmonių savybes, kurios yra

naudingos valstybei. (Ten pat) Šioje įžvalgoje galima pastebėti ne tik tai, jog Shen Dao palaikė žmogaus savanaudiškumo idėją, tačiau ir tai, jog labai panašios idėjos yra pastebimos jau po beveik dviejų tūkstančių metų skirtingoje pasaulio kultūroje. Tai sufleruoja apie Shen Dao idėjų vertę, universalumą. Šie žmogaus elgsenos modeliai nebuvo būdingi tik vienam istoriniam laikotarpiui ar tuo labiau vienai kultūrai. Apšvietos epochos atstovo Adam Smith idėjos įrodo, jog šios idėjos buvo aktualios ir praėjus daugeliui metų.

Iš Yang ir Harris įžvalgų galima apibendrinti: Shen Dao požiūris į valdymą yra koncentruotas ne į patį valdovą, o į objektą, kuris yra valdomas. Shen Dao teigia, jog yra beprasmiška bandyti pakeisti valdomo objekto savybes (nesvarbu vandens ar žmogaus), norint jį valdyti- privaloma prisitaikyti prie jo savybių ir valdyti jį. Yang bei Harris komentaruose galima įžvelgti tam tikrą ryšį dėl aplinkybių traktavimo - Yang teigia, jog Shen Dao shi sąvoką traktuoja, kaip aplinkybėmis įgytą pranašumą, tuo tarpu Harris įžvelgia Shen Dao strategiją, kaip susikurti tas aplinkybes (suvokti valdomo objekto esmines savybes).

Kitas legizmo atstovas, priskiriamas didžiųjų legistų kategorijai - Shang Yang(390-338 pr.m.e.).

Charles Sanft(2014) teigia, jog Shang Yang yra bene nepalankiausiai vertinamas iki-modernistinis kinų mąstytojas. Su juo yra siejamas totalitarizmas, nežmogiškumas, kai kuriais atvejais - netgi fašizmas (Ten pat) dėl to reikia pabrėžti, kad Shang Yang idėjos paklojo stiprius intelektualinius pagrindus Kinijos suvienijimui. Savo darbe Sanft bando įrodyti, kad Shang Yang buvo despotizmo čempionas. Taip pat priduriama, jog nors Shang Yang ir propagavo autokratiją, jo idėjų pagalba buvo skatinami žmonių tarpusavio santykiai valstybėje (Ten pat). Jau iš pirmųjų Sanft komentarų yra nupiešiamas gan tikslus Shang Yang paveikslas - neigiamai vertinamas mąstytojas, savo idėjomis palaikantis diktatūrą, nežmogiškumą, tačiau kartu ir gebantis suformuluoti idėjų, kurios užtikrina veiksmingą valstybės suvienijimą, funkcionavimą bei stabilumą.

Panašiam požiūriui pritaria ir Yuri Pines, teigdamas, jog Shang Yang yra bene daugiausiai priešiškumo sulaukęs Kinijos mąstytojas. Taip pat, anot Pines jis yra traktuojamas, kaip moralės priešas.Taip pat pabrėžiama, kad legizmo mąstytojų tarpe būtent Shang Yang įvardijamas, kaip išskirtinis nedorėlis. Taip pat sinologas apibūdindamas šį legizmo atstovą cituoja Han dinastijos istoriką Sima Qian

司馬遷[3], kuris Shang Yang apibūdina, kaip nusipelniusį savo reputacijos. (Pines 2012, 1) Šios mokslininkų įžvalgos yra aktuali šio tyrimo kontekste nagrinėjant šiuolaikinės Kinijos vadovus. Tolimesnėje darbo stadijoje apžvelgsiu, ar panašus mokslininkų požiūris yra randamas ir kalbant apie Mao bei Xi.

Veikalą Shang Jun Shu nagrinėsiu jau kitame darbo skyriuje, išnagrinėjus šį veikalą bus pateikiamas aiškus vaizdas, kodėl Shang Yang nusipelnė visų mokslininkų prieš tai išsakytų apibūdinimų. Vis dėlto, Shang Yang ideologijos nagrinėjimas bus labai tinkamas šiame darbe. Sanft teigimu, su šiuo legizmo atstovu yra siejama totalitarine valstybės santvarka (Sanft 2014). Tuo tarpu sinologas Zhengyuan Fu(1996) teigia, jog legizmo idėjos padėjo suformuoti totalitarinę valstybės santvarką Kinijos Liaudies Respublikoje (p.28). Šis ryšys tarp Shang Yang traktavimo, kaip totalitarizmo šalininko padės giliau žvelgti į paraleles tarp, anot mokslininkų totalitarinės valstybės politinės doktrinos bei šios šalies ankstyvųjų filosofijos atstovų (legizmo kontekste).

Trečiasis legizmo mąstytojas yra Shen Buhai (400-337 pr.m.e.). Sinologas S.Y. Hsieh (1995) išskiria esminį skirtumą tarp jau aptarto legisto Shang Yang bei ką tik minėto Shen Buhai. Jo teigimu - esminis skirtumas tarp jų yra tai, jog Shang Yang tikėjo, jog įstatymai gali sėkmingai valdyti tiek paprastus žmones, tiek biurokratus, ministrus ar net patį valdovą. Tuo tarpu Shen Buhai buvo mąstytojas, kuris suformulavo technikas, kurios yra specifiškai skirtos valdovui valdyti savo pavaldinius (ministrus, biurokratus ir t.t.). (Ten pat, p.89-90) Kalbant apie šio filosofo biografiją, anot Hsieh informacija apie jo gyvenimą yra gana ribota. Vis dėlto, manoma, jog jis gimė apie 400 m.pr.m.e, dirbo valstybės kancleriu Han Karalystėje ir mirė tarp 340-337m.pr.m.e.(Ten pat, p.90). Pabrėžiama ir tai, jog Shen Bu Hai neįtraukia teisės sąvokos į savo administracinio suvokimo teoriją. Hsieh teigimu, šį mąstytoją galima laikyti legizmo mokyklos atstovu tik tuo atveju, jeigu kinišką sąvoką Fa yra traktuojama tiek kaip "teisė", tiek kaip "metodas". (Ten pat, p.91). Sąvoką Fa bei jos reikšmę visam legizmui jau aptariau pirmame šio veikalo poskyryje kalbant apie legizmo susiformavimą. Pines taip pat turi panašią poziciją ir teigia, jog sąvoka Fa reiškia daug daugiau negu "teisė", tai gali reikšti ir sąvokas "metodai", "standartai", "reguliavimai"(Pines 2018).

Tuo tarpu John Louton(1979) nagrinėja Shen Bu-hai remdamasis H. G. Creel 1974-aisiais metais atlikta analize bei papildo tai savo įžvalgomis. Louton išskiria

[3] Sima Qian 司馬遷 - Han dinastijos istorikas, kinų istoriografijos pradininkas

esminę Creel įžvalgą apie Shen Bu-Hai- tai buvo neįvertintas, netinkamai suprastas ir be reikalo apleistas mąstytojas. Anot Creel, tam, kad suprasti Shen Bu-hai reikia išmanyti Kariaujančių valstybių istorinį periodą bei tris tuo metu vyravusias filosofijos mokyklas - daoizmą, konfucianizmą bei legizmą. (p. 440)

John Louton taip pat cituoja Creel, kuris teigia, jog "yra tikėtina, kad Shen Bu-hai yra mąstytojas, turėjęs didžiausią įtaką Kinijos administracinės sistemos formavimui" (Ten pat).

Louton apžvalgoje yra taip pat iškeliamas Fa sąvokos klausimas. Kurį taip pat aptarė jau minėtas mokslininkas Hsieh. Creel teigimu, Shen Bu-hai negalima laikyti legizmo mokyklos atstovu, nes jo veikaluose nėra teisės sąvokos, nes Fa sąvoka yra apibrėžiama, kaip metodai ar technikos (Ten pat, p.442).Vis dėlto, profesorius John Louton nepritaria šiam Creel argumentui. Louton savo nuomonę pagrindžia pateikdamas pavyzdžius iš Creel vertimo. Creel žodį "metodas" savo vertime panaudojo keturis kartus(Ten pat). Louton identifikuoja, jog pirmasis ir trečiasis vertimo atvejis yra išverčiamas iš sąvokos "fa-tu", tuo tarpu antrasis ir ketvirtasis - iš sąvokos "fa". Louton atrodo keista, jog Shen Bu-hai naudotų dvi skirtingas sąvokas visiškai tai pačiai sąvokai išreikšti be jokios priežasties.(Ten pat) Antrasis argumentas, kuriuo Louton bando paneigti Creel teoriją yra tai, jog Creel sąvoką "she" verčia, kaip "atidėti". Louton teigimu, vienintelį šios sąvokos panaudojimą galima rasti tik priešingame kontekste. Tam tikras įstatymų teisynas gali būti sudarytas tam tikro valdovo ir tada atidėtas į šalį, tačiau to neįmanomą būtų padaryti su metodais, technikomis, nes jas padedant į šalį, jie paprasčiausiai nustotų egzistuoti. (Ten pat).

Iš mokslininkų įžvalgų galima teigti, kad Shen Bu-hai esminis naratyvas yra tam tikri metodai, technikos skirtos sėkmingam administraciniam valdymui valstybėje.Nagrinėjant Shen Bu-hai šiame tyrime, svarbu yra suvokti, kad ne visi mokslininkai priskiria jį legizmo mąstytojų kategorijai ir kad svarbiausi jo veikalų aspektai yra susiję su tam tikrų administracinių metodų, skirtų valstybei valdyti pateikimu. Trumpiau tariant, šį mąstytoją galima laikyti legizmo atstovu tada, kuomet nagrinėjamame kontekste sąvoka Fa yra traktuojama ne tik, kaip "teisė", bet kaip ir "metodas" ir t.t.

Paskutinysis ir bene garsiausias legistas, priklausantis keturių didžiųjų legistų kategorijai yra Han Fei, gyvenęs 280-233 pr.m.e.

Wang Hsiao-po(1977) Han Fei įvardija, kaip bene kūrybiškiausią bei efektyviausiai legizmo idėjas suformulavusi mąstytoją. Taip pat jis pabrėžia, jog norint

analizuoti Han Fei politinę teoriją, privaloma atsižvelgti į istorinį to meto kontekstą. (p.35).

Profesorius taip pat pabrėžia Han Fei istorinį reliatyvizmą. Jo požiūrį profesorius apibendrina cituodamas patį Han Fei - “Kiek yra skirtingų kartų, tiek yra skirtingų ir situacijų”, “Situacijos kinta, tad kinta ir tų situacijų vertinimas”.(Ten pat) Ši Han Fei retorika yra visiškai priešinga tradiciniam kinų filosofijos istorijos naratyvui, kuris šlovina praeities išminčius bei valdovus, teigia Wang Hsiao-po.(Ten pat) Šis legistas neigia šį naratyvą ir vietoj to, kaip alternatyvą pateikia savo idėją, jog su jo laikotarpio dalykais, reikia tvarkytis jau minėtu situacijų bei jų vertinimo principu. (Ten pat, 38). Jau pirmame šio darbo skyriuje nagrinėjau mokslininkų komentarus, kurie legizmą apibūdina, kaip filosofiją, kuri nesivadovauja praeities metodais tam, kad išspręstų ateities problemas. Būtent šią legizmo idėją ir sufleruoja Han Fei .

Wang Hsiao-po toliau nagrinėja šį Han Fei naratyvą ir cituoja jau tyrime minėtos sąvokos Fa apibūdinimą šiame kontekste pagal Han Fei - “Fa yra skirtas kontroliuoti santykius.” Fa yra pats efektyviausias įrankis, skirtas šių laikų problemoms spręsti. (Ten pat) Iš šio profesoriaus apibūdinimo galima matyti, jog Fa Han Fei filosofijoje yra suvokiamas, kaip įrankis, instrumentas, skirtas įgyvendinti viena iš esminių jo idėjų - visuomenės kontrolę.

Pristatydamas šį legizmo atstovą, sinologas Paul R. Goldin(2005) Han Fei idėjų apžvalgą pradeda sąvokų gong 公 ir si 私 , kas atitinkamai apibūdinant tam tikrus objektus yra traktuojamos, kaip viešas (gong) bei si (privatus). Vis dėlto, mokslininkas pabrėžia, jog šių sąvokų prasmės taip yra išverčiamos dėl jų šiuolaikinės reikšmės, kuri, kaip jau minėjau yra atitinkamai viešasis bei privatus, tačiau Goldin bando Han Fei kontekste šias sąvokas panagrinėti giliau. (p.58) Mokslininkas remiasi senovės pavyzdžiais, kuomet Cangjie 倉頡 išrado raštą, “si” sąvoka buvo skirta apibūdinti savanaudiškumui, o “gong” turėjo priešingą reikšmę. Anot sinologo, abiejuose šiuose hieroglifuose galima rasti elementą Si 厶, kurį Han Fei naudoja apibūdinti tam tikro asmens savanaudiškumą, savų interesų siekimą. (p.59) Mokslininkas toliau tęsia savo analizę ir teigia, jog Han Fei Si 私 elementą iliustruoja paprasto žmogaus paveiksle, kuris pasižymi erudicija, pasiputimu bei siekiu įtikti valdovui. Šio pavyzdžio reikšmė yra tai, jog žmonės tampa mokytojais iš savanaudiškų paskatų (Han Fei veikale tai įvardijama kaip “si”). Mokymas yra puiki terpė pasirodyti ir sudaryti tinkamą įspūdį apie save, kuris ateityje gali virsti į materialinę naudą. (Ten pat)

Vis dėlto, Paul R. Goldin pabrėžia, jog Han Fei iš esmės nesmerkia savanaudiškumo, kaip žmogaus savybės. Han Fei šia idėja suformuluoja, jog valdovas negali patikėti svarbių užduočių pavaldiniui su nepriekaištinga moraline reputacija, tačiau be jokių realių nuopelnų. (p.59) Todėl valdovas privalo tinkamam valstybės administravimui identifikuoti tik to vertus asmenis, o ne tuos, kurie tokiais bando apsimesti. Mokslininkas, grįžta prie gong 公 ir si 私 sąvokų ir susumuoja, jog si 私 sąvoka įkūnija ministro (valdovo pavaldinio) interesų siekimą, tuo tarpu gong 公 - valdovo .(Ten pat) Taigi, identifikavus šių sąvokų reikšmę galima sutikti su teiginiu, jog si 私 įkūnija reikšmę "privatus interesas", tačiau netikslu būtų teigti, jog gong 公 reiškia "viešasis interesas", nes anot Goldin valdovo interesų siekis ne visada sutampa su bendru visuomenės interesu. (Ten pat)

Iš Goldin analizės galima pastebėti, jog Han Fei idėjos yra orientuotos į valdovo interesų gynimą. Yra kritikuojamas ir demaskuojamas natūralios žmogaus prigimties nulemtas bandymas dėl savanaudiškų paskatų apgauti valdovą. Iš šios analizės taip pat matyti, jog valdovas, o ne visuomenė yra svarbiausias valstybės objektas. Taip pat galima matyti, jog yra pabrėžiama žmogaus prigimtis, tačiau labai taiklus Goldin pastebėjimas yra tai, jog Han Fei nelaiko šios savybės bloga savaime, jis tiesiog ją traktuoja, kaip natūralią žmogaus elgseną, o būtent ši elgsena kenkia valdovui. Tačiau šią elgseną turi visi žmonės, tiek pavaldiniai, tiek ir pats valdovas.

Iš šių dviejų mokslininkų komentarų galima teigti, jog Han Fei filosofija sufleruoja, jog dabarties problemas reikia spręsti dabarties metodais, taip pat pabrėžia valdovo autoritetą bei žinoma, kaip įrankį viskam spręsti įvardija sąvoką Fa .

2. Tyrime nagrinėjamų sričių analizė Keturių didžiųjų legistų veikaluose

Šiame skyriuje aptarsiu, kaip tyrimo uždaviniuose iškeltos idėjos(karyba, žemės ūkis, įstatymų viršenybė) atsispindi didžiųjų legistų veikaluose.

2.1. Žemės ūkis

Shang Jun Shu skyriuje pavadinimu “Žemės ūkis bei karyba 農戰” Shang Yang atskleidžia savo požiūrį į žemės ūkį. Jis teigia :

“Tie, kurie šiuo metu siekia posto valstybės tarnyboje bei titulo, niekada nesiekia to per karybą ar žemės ūkį, o siekia to per meniškus žodžius bei tuščias doktrinas. Tai yra vadinama “žmonių varginimu”. Varginamų žmonių valstybė niekada nebus stipri, o jeigu valstybė nebus stipri - vienareikšmiškai bus suskaldyta (SJS 3.1.).

Visų pirma reikia prisiminti jau pirmame skyriuje pabrėžtą legizmo filosofijos bruožą - tai buvo filosofija, kurios susiformavimui daug įtakos turėjo istorinis to meto kontekstas. Nurodytoje Shang Jun Shu ištraukoje galime matyti, jog yra kalbama apie dabartį ir duodama suprasti, kad valstybė nefunkcionuoja. Kaip alternatyvą tai pakeisti yra siūloma tyrime nagrinėjama sritis - žemės ūkis. Ištraukoje taip pat minima dar viena tyrime aptariama valstybės sritis- karyba, tačiau ją aptarsiu sekančioje skyriaus dalyje.

Toliau šiame skyriuje Shang Yang teigia:

“*Yra sakoma, jog jeigu yra tūkstantis žmonių, užsiimančių žemės ūkiu bei karyba ir bent vienas, užsiimantis odėmis bei istorija, tuomet tas tūkstantis žemės ūkiu bei karyba užsiims nerūpestingai. Jeigu yra šimtas žmonių užsiimančių žemės ūkiu bei karyba, o vienas užsiimantis menais ir amatais, tuomet tas šimtas žemės ūkiu bei karyba užsiims nerūpestingai (SJS 3.3.)*

Šioje ištraukoje taip pat galime matyti žemės ūkio bei karybos (plačiau apie tai poskyryje 2.2.) svarbos akcentavimą. Taip pat vertėtų panagrinėti ir kitus šios ištraukos fragmentus. Mąstytojo, teigimu, jeigu bent vienas žmogus užsiima odėmis, istorijos nagrinėjimu, menu ar amatais, tada likusieji, kurie užsiima žemės ūkiu bei karyba atliks tai nerūpestingai. Galima būtų daryti prielaidą, jog mąstytojas šia tezę nori perteikti, jog jei bus bent vienas žmogus užsiimantis šiais Shang Yang kritikuotinais dalykais valstybėje, tuomet jis gali daryti įtaka ir kitiems, savo pavyzdžiu skatindamas juos vykdyti tam tikrą valstybės sritį, o tokiu būdu žemės ūkis bei karyba bus užmiršti ir

neaktualūs, nes jų vietą užims kitos sritys. Tai parodo ne tik žemės ūkio bei karybos išaukštinimą, bet ir kultūros paniekinimą. Bandoma parodyti, jog jos negali funkcionuoti valstybėje su žemės ūkiu bei karyba, kurių pagalba, anot legisto, yra užtikrinamas valstybės klestėjimas. Be to, ši Shang Yang idėja sufleruoja ir tai, jog reikia išaukštinti dvi valstybės sritis, ir visus valstybės žmones skatinti (ar net priversti) užsiimti tik tomis sritimis.

Žemės ūkio svarbą valstybei galima įžvelgti ir legisto Han Fei retorikoje.Han Feizi skyriuje “Penki Parazitai 五蠹 teigiama:“Valstybė tampa vis vargingesnė, nes tų, kurie kalba apie žemės ūkį yra daugiau, negu tų, kurie iš tikrųjų dirba su plūgu. ”. (Ivanhoe; Van Norden 2001, 331).Ši mąstytojo mintis sufleruoja, jog jis valstybės vargingumą sieja su žemės ūkio nebuvimu. Bandoma įrodyti, jog tik praktinis užsiėmimas žemės ūkiu gali padėti valstybei normaliai funkcionuoti, t.y. turėti esminį pragyvenimo elementą - maistą. Taip pat svarbu pastebėti ir tai, jog šioje mintyje yra kalbama ir apie kiekybinį santykį, kuomet kalbančiųjų apie žemės ūkį skaičius viršija iš tikrųjų šioje srityje dirbančiųjų - valstybė tampa vis vargingesne, tad praktiškai dirbančių žemę žmonių skaičius turi tiesioginį santykį su valstybės klestėjimu.

Skyriuje “Apie iškilias filosofijos mokyklas (On the Prominent School of Thoughts)”, mąstytojas apžvelgia valstybės sritis, kurios anot jo užtikrina tvarką ir saugumą valstybėje:

“Žmones skatinama arti savo laukus, kad pakelti jų pragyvenimo lygį, tačiau jie mano, kad jų valdovai yra žiaurūs.<...> Šie keturi dalykai yra esminiai dalykai valstybės tvarkai ir saugumui, bet žmonės to nesuvokia ir negali pasinaudoti jų privalumais.” (Ten pat, 342)

Ši ištrauka puikiai iliustruoja, jog žemės ūkis yra viena iš keturių prioritetinių valstybės sričių . Pabrėžiama, jog valstybė(citatoje įvardijama, kaip valdovas)deda visas pastangas, kad pakeltų jų pragyvenimo lygį žemės ūkio pagalba. Šioje mintyje žemės ūkis siejamas ne tik su svarba valstybei bendrąja prasme, tačiau ir su geresniu kiekvieno valstybes piliečio pragyvenimo lygiu. Pabrėžiama ne tik valstybinė, tačiau ir asmeninė nauda žmogui. Ši situacija patvirtina ne tik pačio Han Fei palaikomą

savanaudiškumo idėją, tačiau ir kito legisto Shen Dao(panaši retorika yra pastebima ir apšvietos epochos atstovo Adamo Smito veikaluose) suformuluotą idėją apie tai, jog žmonės viską daro iš savanaudiškų paskatų ir pasinaudojant tuo galima juos valdyti(apie tai yra kalbama praeitame veikalo skyriuje).Vis dėlto, ši ištrauka taip pat sufleruoja ir Han Fei nusivylimą tuometine visuomene. Mąstytojas turi puikią strategiją, kaip padaryti valstybės piliečių gyvenimą geresniu, tuo tarpu patys žmonės nesugeba teisingai pasirinkti prioritetinių valstybės sričių ir galvoja, jog skatindami užsiimti šiomis sritimis, valdovai juos išnaudoja.

2.2. Karyba

2.1. poskyrio pirmose dviejose citatose atsiskleidė Shang Yang požiūris į karybą. Ši sritis, kartu su prieš tai aptartuoju žemės ūkiu šio mąstytojo retorikoje yra pastatomi prieš kitas valstybės sritis, kuriomis vadovaujantis anot Shang Yang, negalima pasiekti valstybės stiprumo bei vieningumo. Tad yra sufleruojama, jog to galima pasiekti karybos bei žemės ūkio pagalba. Negana to - netgi yra formuluojama idėja, jog karyba bei žemės ūkiu turėtų užsiimti visi valstybės piliečiai, tik tokiu atveju žmonės galės pilnai atsiduoti šioms prioritetinėms valstybės sritims.

Han Feizi skyriuje “Penki Parazitai 五蠹” taip pat atsiskleidžia požiūris į karybą:”Kariuomenė tampa vis silpnesnė, nes tų, kurie kalba apie karybą yra daugiau, negu tų, kurie užsideda šarvus”(Ivanhoe; Van Norden, 2001, 331). Ši Han Fei mintis parodo, jog mąstytojas skatina imtis praktinių veiksmų(lygiai taip pat, kaip žemės ūkio srityje) ir tapti karybos srities vykdytojais, o ne samprotauti apie šią sritį. Analogiškai, kaip ir praeitame skyriuje iš citatos buvo galima matyti žemės ūkio santykį su klestėjimu, taip ir šioje pastraipoje kariuomenė yra tiesiogiai siejama su žmonių skaičiumi, kuris užsiima karyba praktiškai. Iš pirmo žvilgsnio tai yra gana logiška, jog kariuomenė priklauso nuo joje esančių kareivių, tačiau mano supratimu, Han Fei kariuomenės sąvoka norėjo įkūnyti valstybės saugumą bendrąja prasme. Vertėtų atsižvelgti ir į to meto istorinę situaciją, kurioje valstybė be stiprios, konkurencingos kariuomenės buvo elementariai pasmerkta žlugti. Nebuvo jokių tarptautinių sąjungų, užtikrinančių vienos ar kitos šalies saugumą ar tuo labiau kokios nors stiprios valstybės tame regione, kuri gintų silpnesnes šalis nuo agresorių. Rihua Wang (2011)

nagrinėdamas politinę hegemoniją[4] Kariaujančių valstybių laikotarpiu cituoja moizmo filosofijos pradininką Mengzi, kuris teigia: “Priemonės, kurios padėjo Jin tapti hegemonu buvo jos generolų karo technikos bei jos ministrų stiprybė”(p.186) Ši citata tik patvirtina, jog tuo istoriniu laikotarpiu norint tapti dominuojančia jėga, viena iš kertinių sąlygų tam buvo karyba. Tai automatiškai užprogramuoja, jog visos tarpusavyje kariavusios valstybės turėjo siekti plėtoti šią sritį tam, kad netapti hegemono auka. Paprastais žodžiais tariant- kariauti tam, kad nebūti užkariautiems.

Karybos svarba konkrečiais valstybės modelio pavyzdžiais išsakoma ir kitame Han Fei skyriuje “Apie iškilias filosofijos mokyklas”:

<...>. Jie užtikrina, jog kiekvienas valstybės pilietis mokėtų užsidėti šarvus ir netaiko jokių išimčių karinės tarnybos vengimui, nes valdovai žino, jog laimėti prieš priešus mūšyje reikia kautis stipriai ir įnirtingai, tuo tarpu žmonės galvoja, jog jų valdovai yra žiaurūs. Šie keturi dalykai yra esminiai dalykai valstybės tvarkai ir saugumui, bet žmonės to nesuvokia ir negali pasinaudoti jų privalumais.” (Ten pat, 342)

Šioje citatoje atsispindi ne tik karybos svarba, tačiau ir tam tikras karybos, kaip, visiems privalomos valstybės srities akcentavimas. Teigiama, jog negali būti jokių nuolaidų žmonėms kalbant apie privalomąją karo tarnybą, jos atlikimą, kas automatiškai reiškia, jog pagal šią retoriką kariuomenėje turi tarnauti(bent jau tam tikrą laiką) valstybės pilietis. Ir vėlgi, čia taip pat atsispindi mąstytojo nusivylimas visuomene, kuri nesuvokia, jog Han Fei siūlomas būdas yra vienintelis, galintis nugalėti jų valstybės priešus, o žmonės to elementariai nesuvokia ir sieja tai su žiaurumu.

2.3. Įstatymo ir valdovo viršenybė

Shang Yang skyriuje “Žemės ūkis bei karyba 農戰” teigia:

“Sėkmingam valstybės valdymui yra būtina, jog valstybės pareigūnams įstatymai būtų aiškus ir suprantami. To pasekoje, nebus pasitikima protingais bei išmintingais

[4] Hegemonija – tam tikro objekto dominavimas kitų atžvilgiu.

žmonėmis. Valdovas paverčia žmones vienmінčiais, ir todėl jie nesiekia naudos sau. Tokiu būdu valstybės jėga bus konsoliduota ."(SJS 3.3)

Šioje retorikoje atsispindi valdovo autokratiškumo palaikymas. Iš dalies galima įžvelgti ir jau ne kartą darbe aptartą žmonių savanaudiškumo idėją, to pagrindu bandoma žmones paversti vienodai mąstančiais valdovo idėjas yra perteikiant likusiems valstybės žmonėms ir tokiu būdu yra užkertamas kelias pačių žmonių idėjoms, kurios, anot Shang Yang gali būti savanaudiškos. Taip pat pastebėtina, jog mąstytojas tokių veiksmų rezultatą įvardija, kaip valstybės galios konsolidaciją vieno asmens (šiuo atveju - valdovo) rankose, kas gali būti įvardijama, kaip "griežtos rankos politika". Šis aspektas gali būti aktualus nagrinėjant Kinijos liaudies respublikos lyderių veiksmus konsoliduojant valdžią (ypatingai šių dienų kontekste).

Kitas Shang Jun Shu skyrius "Attention to Law 慎法" pradedamas teiginiu - "Nėra žmogaus pasaulyje, kuris laikytųsi įstatymų ne dėl to, jog bijotų įstatymo nesilaikymo pasekmių (SJS 24.1.). Jau pirmame skyriaus sakinyje galima įžvelgti, jog Shang Yang įstatymų laikymąsi kildina iš baimės, kurias sukelia įstatymų nesilaikymo atveju numatytos pasekmės, o ne iš pagarbos valstybei, valdovui ar kitiems valstybės žmonėms. Šią citatą geriau išanalizuoti padėtų jau ne kartą tyrime minėtas žmogaus savanaudiškumo motyvas. Žmogus nesilaiko įstatymų dėl to, jog jis elementariai bijo, jog nesilaikant jų, jis patirs tam tikrą grėsmę, žalą. Tai parodo, jog mąstytojas bando suformuluoti mintį, kad įstatymai yra sukurti prigimtinės žmogaus baimės pagrindu, o ne kitaip.

Kitoje skyriaus dalyje mąstytojas toliau plėtoja savo suvokimą apie įstatymus:

"Jeigu šiais laikais yra protingas valdovas ar ištikimas ministras, kuris nori valdyti savo valstybę, tada jis nei akimirkai neturi užmiršti apie įstatymus<...>. Iš tiesų, jeigu žmonės kontroliuotų vienas kitą įstatymų pagalba bei rekomenduotų vienas kitą vadovaujantis tam tikromis sistemingomis taisyklėmis, tada jie negalėtų vienas kito apšmeižti ar pasipelnyti giriant vienas kitą. Jeigu žmogus matytų, jog negauna jokios naudos giriant kitą žmogų, jie išmoks pamėgti kitą žmogų be meilikavimo jam , atitinkamai jeigu bus matoma, jog šmeižiant žmogų jam nėra daroma jokia žala,

žmonės išmoks vienas kito nemėgti neįžeidžiant.<...> Jei žmonės vadovausis įstatymais, žmonės mėgausis tvarka (įstatymų laikymusi)"(SJS 24.3.)

Ši ištrauka apibūdina Shang Yang požiūrį į įstatymus, kaip įrankį darnios visuomenės modeliui. Shang Yang yra stiprus įstatymų šalininkas. Anot jo, įstatymų pagalba galima nugalėti žmogaus emocijas, kurios visuomenėje sukelia neigiamus veiksnius (šmeižtą, meilikavimą). Visa tai yra daroma iš savanaudiškų paskatų, todėl Shang Yang sufleruoja, jog savanaudišką žmogaus prigimtį galima pažaboti įstatymų pagrindu, kuris galiotų visiems valstybės žmonėms vienodai. Tokiu būdu jie priprastų vadovautis tik įstatymais ir ilgainiui neliktų konfliktų, kuriuos sukelia žmonių emocijos bei jų prigimtinis savanaudiškumas.

Toliau nagrinėsiu legisto Shen Dao (g.360 pr.m.e.) veikale Shenzi aptinkamą Fa sąvoką. Veikalo fragmentus nagrinėsiu Soon-ja Yang (2011) straipsnio pagrindu:

"Jeigu valdovas padeda Fa į šalį ir vadovaujasi savo pačio nuožiūra, tuomet bausmės bei apdovanojimai bus paskirti pirklausomai nuo valdovo jausmų 心. Jei taip nutiks, tie, kurie bus apdovanoti to norės dar daugiau.<...>Todėl yra sakoma, jog jeigu geras valdovas pritaiko fa 法 ir nepriima sprendimų pats, tuomet reikalai bus sprendžiami fa 法 pagalba.Fa 法 įveda tvarką, kurioje kiekvienas apdovanojimą ar bausmę gauna proporcingai ir valdovas negali kištis į šį procesą ir daryti kažkam išimčių (p. 190)."

Šioje ištraukoje matome, kaip Shen Dao traktuoja Fa sąvokos panaudojimą valstybėje. Kaip jau buvo aptarta pirmame skyriuje, Shen Dao yra labiausiai žinomas dėl Shi sąvokos suformavimo, tačiau kaip matome ištraukoje, šio legisto išlikusiuose veikaluose galima rasti ir Fa sąvokos panaudojimo instrukcijas bei naudą valstybei .Iš teksto ištraukos galima pastebėti, jog Fa sąvokai įgyvendinti yra pasitelkiama bausmių ir apdovanojimų sistema.

Kalbant apie Shi sąvoką Shen Dao filosofijoje, puikiai tai apibūdina ši Shenzi veikalo ištrauka: "Pakanka pasikliauti autoriteto pozicijomis shiwei, o vertingumo bei išminties ilgėtis nereikia"(Ten pat, p.204). Ši trumpa ištrauka parodo, jog Shen Dao valdovo galią laiko, kaip esminį dalyką, kuriuo galima pasikliauti. Tuo tarpu vertingumas bei

išmintis tampa nebereikalingi. Shen Dao šiuo savo palyginimu parodo savo požiūrį, jog išmintingumas ar galų gale žmogaus vertingumas yra beverčiai prieš žmogaus autoritetingumą, galios pozicijų pranašumą Shi.

Legistas Han Fei skyriuje "Du Įrankiai 二柄" įvardija šiam tyrimui svarbų žmonių valdymo metodą - bausmių ir apdovanojimų sistemą:

Metodas, kuriuo sėkmingas valdovas valdo savo ministrus, susideda iš dviejų įrankių. Šie du įrankiai bausmės ir apdovanojimai.<...> Įvykdyti mirties bausmę- taip yra apibūdinama bausmės sąvoka. Pagerbti arba apdovanoti -taip yra apibūdinama apdovanojimų sąvoką. Tie, kas atlieka ministrų pareigas bijo mirties bausmių ir nuobaudų bei vertina būdami apdovanojami arba pagerbiami. Tad jeigu valdovas įvaldo savo galią bausti bei skatinti, tuomet paskirti ministrai bijos jo didybės ir rinksis privalumus, kuriuos jiems teiktų valdovas (Ivanhoe; Van Norden, 2001, 307).

Ši veikalo ištrauka atskleidžia tai, jog šis mąstytojas taip pat, kaip jau aptartas legistas Shen Dao palaiko bausmių ir apdovanojimų sistemos panaudojimą valstybėje. Praeitame tyrimo skyriuje, apžvelgdamas mokslininkų komentarus apie šį mąstytoją, atskleidžiau, jog Han Fei pabrėžia žmogaus savanaudišką prigimtį. Būtent todėl Han Fei nurodo, jog baime ir siūloma nauda ministrui galima jį tinkamai valdyti. Ši idėja jau buvo apžvelgta kitų mokslininkų, kuriais remiausi pirmame skyriuje nagrinėjant Han Fe, tad plačiau šiame skyriuje apie šią sritį nesiplėsiu.

Valdovo viršenybės aspektus galima matyti ir legisto Shen Bu-hai mintyse.Jo retoriką apie valstybės valdymo techniką nagrinėsiu jo veikalo Shenzi 申子 fragmento pagrindu(pirmame tyrimo skyriuje minėjau, jog iki šių dienų yra išlikę vos septyni šio veikalo fragmentai, o tyrimo idėjas apibūdinantį fragmentą pavyko rasti vos vieną). Ketvirtoje veikalo grafoje yra pristatoma tam tikra hierarchija valstybės valdyme - "Monarchas valdo esminius dalykus, tuo tarpu tarnautojas vykdo jo nurodymus (Originali citata:"君其要，臣行其詳；君操其柄，臣事其常。")"(SBH, 1.4.) Jau iš šios tezės matome, jog Shen Bu-Hai sufleruoja, jog valdovas duoda esminius įsakymus, o jo tarnautojai vykdo visas tam reikalingas detales. Pateikiant šią hierarchiją valdžių padalijimo principo pavidalu - valdovas yra įstatymų leidžiamoji valdžia, kurianti valstybės įstatymus, tuo tarpu jo tarnautojai atlieka vykdomosios valdžios funkciją.

3.Legizmo atspindžiai Mao bei Xi ideologijose

Šiame darbo skyriuje nagrinėsiu Mao Zedong毛泽东 (1893-1976) bei Xi Jinping 习近平 (g.1953) veikaluose aptinkamus legizmo filosofijos atspindžius, aptartus praeitame tyrimo skyriuje.

3.1. Mao Zedong Retorika

Rana Mitter(2014) teigia, jog maoizmo ideologija turi būti priskiriama marksistinių ideologijų kategorijai. Vis dėlto, ją vertėtų traktuoti, kaip marksizmo ideologiją, kuri yra pritaikyta agrarinei Kinijos visuomenei, tad ji negali būti pertvarkyta bolševikinės revoliucijos modelio, kuriame vyrauja miesto(darbininkų) motyvas, pagrindu. Tuometinėje Kinijos kaimo visuomenėje vyravo skurdas ir nelygybė. Šios aplinkybės sudarė sąlygas valstiečių(kaimo žmonių) pagrindu įvykdyti revoliuciją su Komunistų partijos pagalba.(p.102)

Tęsiant valstiečių santykį su komunistų partija, Mao Zedong retorikos nagrinėjimą pradėsiu jo mintimis apie valstiečių judėjimą po jo apsilankymo Hunan[5] provincijoje 1927-aisiais (“Rinktiniai Mao Zedong veikalai pirmame tome (Selected Works of Mao Tse-tung”). Skyriuje “Keturiolika puikių pasiekimų (Fourteen Great Achievements)” kalbėdamas apie puikius Hunan provincijos valstiečių pasiekimus, devintoje skyriaus dalyje “Valstiečių draudimai bei apribojimai (Peasant Ban and Prohibitions)” apžvelgia temas, kurios buvo aptariamos antrame šio darbo skyriuje. Mao Zedong teigia:

“Jie turi didelę reikšmę dviejuose aspektuose. Pirma, jie parodo sukilimą prieš blogus socialinius papročius, tokius kaip žaidimai, lažybos, opiumo rūkymas.<...>. Antra, apribojimai yra savigynos forma prieš miesto pirklių išnaudojimą; Tai yra draudimas šventėms bei vaisių ir konservų pirkimas ritualinėms dovanoms. Pagaminti dalykai yra

[5] Provincija pietų Kinijoje, kurioje gimė ir pats Mao.

labai brangūs, o žemės ūkio produktai yra labai pigūs, valstiečiai yra nuskurdę ir negailestingai išnaudojami pirklių. <...> Taip pat vyriausybei yra būtina padėti valstiečiams įsteigti kredito (paskolų) kooperatyvus. ”(Mao 1965, 51-52)

Ši ištrauka sufleruoja į du tyrime aptariamus legizmo filosofijos atspindžius. Visų pirma, atsiskleidžia Mao Zedong požiūris į žemės ūkio atstovus valstybėje, jis giria juos už tai, jog jie kovoja už save ir pritaria, kad ši visuomenės grupė yra išnaudojama kitų (konkrečiai pirklių) ir sveikina valstiečių draudimų kampaniją, siekiant ne tik apginti save, bet ir visuomenę (nuo žalingų socialinių įpročių). Kitas legizmo atspindys - griežtų įstatymų vykdymas valstybėje. Nors konkrečiai šiuo atveju tai vykdo ne pati valstybė, o tam tikra visuomenės grupė, nepaisant to Mao Zedong sveikina juos, jog problema yra sprendžiama tokiu būdu. Tokiu būdu yra netgi skatinamos griežtos priemonės kovojant su valstybei žalingais dalykais. Taip pat galima įžvelgti ir stiprų Mao santykį su valstiečių(žemės ūkio atstovų) bendruomenėmis. Šis bendradarbiavimas, kaip minėjo Rana Mitter(2014), prives prie valstiečių įvykdytos revoliucijos, bendradarbiaujant su komunistų partija(p.102).

Toliau Mao Zedong veikalų rinkinyje “Rinktiniai Mao Zedong veikalai antrame tome (Selected Works of Mao Tse-tung Volume 2)” skyriuje “Karo ir Strategijos Problemos(šis skyrius yra Mao kalbos fragmentas šeštoje plenarinėje partijos komiteto sesijoje 1938-aisias)” teigiama:

“Kiekvienas komunistas privalo suvokti šią tiesą:” Politinė galia kyla iš gausybės ginklų.”<...>Turint ginklus, galime sukurti politines organizacijas<...>. Taip pat galime sukurti kadrus, mokyklas, kultūrą, masinius judėjimus.<...> Visi dalykai yra užauginami iš gausybės ginklų. Pagal marksizmo valstybės teoriją, kariuomenė yra pagrindinis valstybės jėgos komponentas (Mao 1965, 224-225).

Ši citata atskleidžia aspektus, susijusius su šiame tyrime nagrinėjamomis sritimis. Visų pirma, karyba yra vaizduojama, kaip visa ko pagrindas, iš kurios vėliau išplaukia ir visos kitos valstybės sritys (tokios kaip kultūra, švietimas, galų gale valstybės politinė sistema, citatoje minima, kaip “politinės partijos”). Antra, remiantis marksizmo teorija, teigiama, jog kariuomenė yra esminis galios komponentas valstybėje. Šioje retorikoje atsispindi, jog jeigu kariuomenė yra laikoma prioritetine valstybės sritimi, o ši sritis

traktuojama, kaip galios komponentas, galima daryti prielaidą, jog retorikoje atsispindi ir pačios galios akcentavimas. Apie tai kalbėjo ir darbe jau aptartas legistas Shen Dao , teigiantis, jog ”Pakanka pasikliauti autoriteto pozicijomis shiwei ”(Yang 2011, 204) Nors Mao retorikoje tiesiogiai ir nepasakoma, jog galia ir autoritetas yra esminis valstybės pamatas, tačiau valstybės sritis, kuri įvardijama, kaip galios įgyvendinimo įrankis, yra įvardijama, kaip pagrindinė, pamatinė valstybės sritis. Iš šios ištraukos galime pastebėti du legizmo filosofijos atspindžius Mao Zedong retorikoje, tai - karyba bei galios akcentavimas.

Mao Zedong citatų rinkinyje “Mao Zedong citatos(Quotations from Chairman Mao-Tse Tung)” skyriuje “Kadrai(Cadres)” [6]teigia:

“Mes turime mokėti tinkamai išnaudoti kadrus. Finalinėje analizėje, lyderystė yra apibrėžiama dvejomis pagrindinėmis pareigybėmis: “įgyvendinti idėjas” bei tinkamai naudoti kadrus.Tokie dalykai, kaip planų kūrimas, sprendimų priėmimas bei įsakymų davimas yra “idėjų įgyvendinimo” kategorijoje. Tam, kad idėjas pateikti praktikoje, privaloma sujungti kadrus kartu ir paskatinti juos imtis veiksmų, šie dalykai priklauso tinkamų kadrų panaudojimo kategorijai”. (Quentin; Baggins 2019, 129)

Šioje ištraukoje taip pat galime matyti legisto Shen Bu-hai suformuotą sąvoką Shu . Šioje Mao retorikoje sufleruojamos tam tikros technikos, skirtos valdyti “kadrus”, paskatinti juos imtis veiksmų, duoti jiems įsakymus. Panaši retorika matoma ir Shen Bu-hai filosofijoje: “Monarchas valdo esminius dalykus, tuo tarpu tarnautojas vykdo jo nurodytas detales.”(SBHi, 1.4.). Ši citata teigia, jog valdovas privalo duoti įsakymus savo pavaldiniams, o jie vykdo visas detales, reikalingas tam, kad įsakymas būtų galutinai įvykdytas. Taip pat Mao Zedong teigia, jog lyderystė susideda iš dviejų dalykų - pirmasis, tai yra idėjų įgyvendinimas, kurio metu yra kuriami planai, priimami atitinkami sprendimai bei duodami įsakymai. O tam, kad idėjos būtų įvykdytos praktikoje, anot Mao, privaloma sujungti kadrus ir paskatinti juos veikti. Paprasčiau sakant, lyderis(valdovas) “įgyvendina idėjas” kas reiškia esminių gairių nustatymą bei įrodymų davimą, tuo tarpu jo pavaldiniai(kadrai) lyderio teorinę dalį paverčia į praktikos pavidalą. Valdovas įkūnija įstatymų leidžiamosios institucijos vaidmenį

[6] Kadrai - tam tikra grupė specialiai apmokytų žmonių tam tikram tikslui ar profesijai.

valstybėje, tuo tarpu jo pavaldiniai - vykdomosios. Tiek Shen Bu-hai, tiek Mao Zedong turi panašią valstybės valdymo metodų retoriką, kurioje valdovas užsiima tik teorine dalimi, arba kitaip sakant- nustato esmines gaires, planus ir duoda įsakymus, o jo pavaldiniai visa tai sujungia ir įgyvendina.

Tame pačiame citatų rinkinyje yra citata ir apie jau aptartą temą - karybą, o konkrečiau patį karą.

"Mes esame karo panaikinimo šalininkai, mes nenorime karo. Tačiau karas gali būti panaikintas tik karu, o tam, kad atsikratyti ginklo, yra privaloma pasiimti į rankas ginklą.(Originali citata:"We are advocates of the abolition of war, we do not want war; but war can only be abolished through war, and in order to get rid of the gun it is necessary to take up the gun")" (Quentin; Baggins 2019, 36)

Visų pirma, reikia identifikuoti, jog Mao teigia, jog jie yra karo panaikinimo, bet ne pačios kariuomenės panaikinimo šalininkai. Anot jo, tai galima pasiekti ir karo išvengti tik to pačio karo, arba kaip citatoje nurodoma- ginklo pagalba. Šiai situacijai apibūdinti puikiai tinka romėnų karo stratego Vegecijaus[7] posakis: "Jei nori taikos, ruoškis karui". Sufleruojama, jog ši valstybės sritis gali padėti išspręsti problemą tada, kada ji dar nėra prasidėjusi. Plėtojant karybą valstybėje yra iš anksto užkertamas kelias priešo invazijai ar bent jau yra tinkamai pasiruošiama greitam šios išorinės valstybės problemos likvidavimui. Jeigu valstybėje nebus tų sričių, kurios silpnina valstybę(o konkrečiau - žmonės neužsiims tomis sritimis, taip nedarydami įtakos ir skatinimo užsiimti ta sritimi, apie tai plačiau kalbėjau praeitame skyriuje), tuomet atsiras vietos toms, kurios užtikrins valstybės saugumą (šiame kontekste tai - karyba) ir tai, jog priešas greičiausiai net nedrįs pulti, kas reiškia karinio konflikto išvengimą arba blogiausiu atveju - greitą, sėkmingą ir nenuostolingą jo baigtį.

Mao Zedong politinėje retorikoje atsispindi ne viena legizmo filosofijos idėja. Karybos, kaip esminės valstybės srities akcentavimas, taip pat teigiama, jog turint stiprią kariuomenę galima išvengti karinio konflikto. Akcentuojama ir žemės ūkio svarba bei aiškus palaikymas šios valstybės srities atstovams - valstiečiams. Palaikomi

[7] Vegecijus - senovės romėnų karo teoretikas ir istorikas (Visuotinė lietuvių enciklopedija - https://www.vle.lt/Straipsnis/Vegecijus-100163)

veiksmai, kuriais patys valstiečiai siekia geresnio gyvenimo valstybėje, tokiu būdu ir palikomas jų maištavimas, kas vėliau atvedė Kiniją prie revoliucijos. Pabrėžiamas galios autoritetas (kariuomenės pavidalu).Valstybei valdyti yra pasitelkiamos tam tikros specifinės technikos, skirtos efektyviai paskirstyti valdovo ir jo pavaldinių pareigybes, taip palengvinant valdovui jo darbą ir palikti jam tik vadovaujamasias pareigas, o ne ir vykdomasias valstybėje. Taigi, Mao retorikoje atsispindi visos trys šiame tyrime nagrinėjamos valstybės sritys - žemės ūkis, karyba bei įstatymo/ valdovo galios akcentavimas.

3.2. Xi Jinping Retorika

Šioje skyriaus dalyje nagrinėsiu legizmo filosofijos atspindžius Xi Jinping politinėje retorikoje. Manoranjan Mohanty(2013) teigia, jog Xi yra siejamas su "Kiniškos svajonės 中國夢" sąvoka. Šią sąvoką savo retorikoje jis naudoja kiekvienoje tam tinkamoje progoje. Pastebėtina ir tai, jog šią frazę dažnai naudoja ir Kinijos žiniasklaidos priemonės(p.34) Mano supratimu, ši Xi retorika sufleruoja apie naują Kinijos ambicinga kryptį, kuri prasidėjo su Xi atėjimu bei jo pritaikoma politine ideologija valstybėje.

Tuo tarpu Suisheng Zhao teigia, jog Xi Jinping tam, jog pakeltų savo svarbą valstybėje bei atgaivinti visuomenės pasitikėjimą Komunistų partija pasinaudojo vaizdingumu, strategija bei retorika, kuri yra priskiriama maoizmui (Zhao 2016). Šioje ištraukoje pastebimas ryšys tarp Mao ir Xi ideologijų, o tiksliau - Xi Jinpingo politinių tikslų įgyvendinimas maoizmo ideologijos pagalba. Taip pat yra priduriama, jog viena iš Xi propagandos sudedamųjų dalių buvo vietinės reikšmės valstybės pareigūnų dėstymas universitete pristatant dvi temas - jau minėtą Kiniškosios svajonės sąvoką bei Socializmo su kiniškomis savybėmis temą.(Ten pat) Šioje vietoje galime įžvelgti panašumus su praeitame skyriuje aptarta ideologija – maoizmu.

Xi ideologiją nagrinėsiu jo veikalo (pasisakymų rinkinio), išleisto 2014 metais "The Governance of China" pagrindu. Šio veikalo skyriuje "A Holistic View of National Security(šiame skyriuje yra sudėlioti pagrindiniai Xi pasisakymo aspektai pirmosios Nacionalinio saugumo komisijos susitikimo metu 2014-aisiais)" teigiama: "Valdanat

Partiją bei valstybę, vienas iš mūsų esminių principų yra būti ypatingai budriems prieš potencialius pavojus bei saugotis nuo nelaimių taikos sąlygomis. Kad apsaugoti jos(partijos) lyderystę ir suvienyti valstybę palaikant bei plėtojant socializmą, su kiniškomis savybėmis, Mūsų Partija privalo nacionalinį saugumą laikyti svarbiausiu prioritetu.”.(Xi 2014, 231) Ši citata atskleidžia, jog dabartinis Kinijos Liaudies Respublikos vadovas nacionalinį saugumą(nors tai nėra įvardijama, kaip kariuomenės sritis konkrečiai, tačiau mano supratimu, kariuomenė yra bent jau viena iš sudedamųjų nacionalinio saugumo sričių) laiko svarbiausiu valstybės prioritetu. Teigiama, jog nacionalinis saugumas yra esminis saugiklis apsisaugant nuo priešų ne tik karo, tačiau ir taikos metu. Panašią retoriką praeitame poskyryje jau aptariau Mao Zedong retorikoje. Vertėtų pastebėti ir tai, jog kaip ir minėjo Suisheng Zhao - Xi siekė atkurti Komunistų partijos lyderystę bei plėtojo kiniškųjų savybių socializmo motyvą pasitelkiant maoizmo retoriką (Zhao 2016). Iš Xi pasisakymo matyti, jog nacionalinis saugumas yra vienas iš prioritetinių įrankių, siekiant įgyvendinti šias idėjas.

Kitoje to pačio skyriaus pastraipoje Xi Jinping kalbėdamas apie nacionalinį saugumą jau naudoja “kariuomenės“ sąvoką. “To pasekoje, mums reikia išlaikyti holistinį požiūrį į nacionalinį saugumą, pagrindiniu tikslu laikyti žmonių saugumą, politinį saugumą įgyvendinti, traktuojant jį, kaip esminę mūsų užduotį, traktuoti ekonominį saugumą, kaip mūsų pamatus, o karinį, kultūrinį ir viešąjį saugumą laikyti, kaip garantiją tam . (Ten pat) Iš pirmo žvilgsnio, atrodytų, jog Xi savo retorikoje pamini karybos sąvoką ir jos svarbą,ir tai šio tyrimo rėmuose būtų akivaizdus legizmo filosofijos atspindys, tačiau plėtojant Xi pateikiamą holistinį nacionalinio saugumo suvokimą, galime matyti, jog karyba yra įvardijama, tik kaip viena iš nacionalinio saugumo sudėtinių elementų. Peter Pagin(2006) savo darbe siekia apibrėžti holizmo sąvoką ir remiasi Michael Devitt, kuris holizmą įvardija, kaip visų įtakingų sakinio veiksmų sąveiką, kurios pagrindu yra suformuojama sakinio reikšmė(p.10). Šiuo atveju, galima daryti prielaidą, jog holistinė nacionalinio saugumo teorija sufleruoja, kad visos citatoje nurodytos valstybės sritys gali būti suvokiamos ne kaip pavieniai objektai, kiekvienas individualiai suteikdami tam tikrą indėlį nacionaliniam saugumui, o kaip viena su kita susietos sritys, kurių sąveika sudaro nacionalinio saugumo naratyvą.Ši Xi retorika gali sufleruoti apie tam tikrą valstybės valdymo optimizavimą, kur kiekviena sritis yra susijusi viena su kita(o kartu ir priklausoma viena nuo kitos) ir funkcionuoja sėkmingai, tai galima traktuoti, kaip sąvoką Shu , kurią suformulavo

legistas Shen Bu-Hai. Vis dėlto, reikėtų pastebėti ir tai, jog šioje Xi citatoje nėra tiesiogiai kalbama apie tam tikrą vadovo vaidmenį šioje grandinėje. Tačiau ryšį tarp Shen Bu-hai retorikos galima įžvelgti pasigilinant į patį citatos kontekstą. Kaip jau minėjau, šis skyrius susideda iš pagrindinių aspektų, išsakytų pirmosios Nacionalinės saugumo komisijos metu 2014-aisiais. Xi, būdamas aukščiausiu valstybės vadovu, išsako esmines saugumo gaires likusiems Nacionalinės saugumo komisijos nariams(kitiems partijos nariams, kurie yra žemesnio rango nei Xi ir yra tiesiogiai pavaldūs jam). Būtent ši struktūra ir yra panaši į tą, kurią savo retorikoje teigę Shen Bu-hai, jog valdovas nustato esmines gaires, o jo pavaldiniai yra įpareigoti jas vykdyti.

Veikalo skyriuje “Economic Growth must be genuine, not inflated(Pagrindiniai Xi kalbos akcentai Centrinio partijos komiteto surengtame simpoziume su žmonėmis ne iš Komunistų partijos)” yra aptariama žemės ūkio svarba valstybėje: “Mes privalome konsoliduoti žemės ūkio poziciją, kaip ekonomikos pamatą, didinti paramą žemės ūkiui, pagerinti mūsų politine veiklos kryptis, kurios duoda naudą ūkininkams ir suteikia jiems klestėjimą, paspartinti žemės ūkio modernizavimą ir užtikrinti rugių bei kitų svarbių produktų tiekimą.”(Ten pat, 130) Leidinyje “The Governance of China” nurodyta, jog ši kalba buvo pasakyta 2012-ųjų lapkričio 30-ąją, tai yra 15 dienų po Xi tapimo Kinijos komunistų Partijos Sekretoriumi[8]. Tad galima traktuoti, jog ši politinė retorika žemės ūkio klausimu buvo viena iš Xi politinės darbotvarkės gairiu, jam pradedant Partijos, o automatiškai ir valstybės valdymą. Ši sritis nurodoma, kaip ekonomikos pamatas (priminsiu, jog praeitoje citatoje ekonomika nurodoma, kaip viena iš sudedamųjų nacionalinio saugumo sričių), skatinama didinti paramą žemės ūkiui(Jeigu vienai valstybės sričiai parama yra didinama, kitos valstybės sritys potencialiai jos netenka ar netgi visai praranda valstybės palaikymą. Tai yra vienas iš argumentų, kodėl Xi savo politinėje retorikoje žemės ūkį laiko prioritetine sritimi.). Taip pat yra kalbama ir apie pačius žemės ūkio atstovus ir jų skatinimą valstybiniu lygiu (panaši retorika jau buvo aptarta ir praeitame poskyryje, kalbant apie Mao Zedong požiūrį į ūkininkus). Be visa to, dar yra akcentuojamas ir žemės ūkio modernizavimas, kas leistų užtikrinti svarbių žemės ūkio produktų tiekimą. Panaši

[8] Oficialiai Xi Jin Ping Kinijos Liaudies Respublikos vadovu tapo 2013-ųjų Kovo 13-ąją, kuomet buvo patvirtinas 12-ajame Nacionaliniame Liaudies Kongrese.

retorika yra aptinkama ir legistų Shang Yang bei Han Fei filosofijose. Vis dėlto, Han Fei retorika išskiria keturias sritis (jos aptartos antrame skyriuje), kurias turi mokėti kiekvienas valstybės pilietis, tarp jų yra ir žemės ūkis. Xi retorikoje to tikrai nėra, nes tai vargu ar būtų įmanoma rinkos ekonomikos valstybėje. Valstybė, pastatyta ant vienos ūkio srities elementariai negalėtų būti konkurencinga šiuolaikiniame pasaulyje.

Veikalo skyriuje "Always Put People's lives first(šis skyrius yra sudarytas iš esminių tezių, kurias pasakė Xi, lankydamasis Huangdao ekonominėje bei technologinio vystymo zonoje.Kalba buvo skirta aptarti naftos vamzdyno sprogimo padarinių likvidavimą)." kalbėdamas apie žmonių saugumą Xi Jinping pamini vieną konkretų darbe nagrinėjamą legizmo elementą - bausmių ir įstatymų sistemą. "Mes turime sustiprinti stebėjimą ir apžiūrą, susijusią su darbo vietos saugumu, griežtai įgyvendinti vertinimą, bausmių ir apdovanojimų sistemą ir nuolatos skatinti darbo vietų saugumą" (Ten pat, 226). Kalbėdamas apie žmonių saugumo užtikrinimą darbe Xi Jinping, teigia, jog vienas iš būdų yra naudoti techniką, kurią savo retorikoje, kaip efektyvų valstybės valdymo elementą nurodė ir legizmo filosofijos atstovai. Skirtingai, negu ankstesnėse ištraukose, šį legizmo filosofijos atspindį Xi išreiškia identiška sąvoka, kaip ir legizmo mąstytojų veikaluose. Tai, mano manymu, yra vienas iš ryškiausių ir lengviausiai identifikuojamų legizmo filosofijos atspindžių Xi Jinping politinėje doktrinoje.

Išanalizavus ištraukas galime matyti, jog Xi Jiping retorikoje atsispindi trys legizmo filosofijos idėjos: karyba, žemės ūkis bei bausmių ir apdovanojimų sistema(ką galima būtų priskirti prie tyrime nagrinėjamos įstatymų viršenybės). Kalbant apie žemės ūkį bei karybą, galime matyti, jog Xi neturi identiškos retorikos su legizmo filosofijos atstovais. Kaip jau minėjau, didelę įtaką tam daro ir visiškai skirtingi istoriniai laikmečiai, ekonominė valstybės struktūra bei kitos laiko nulemtos aplinkybės. Tačiau kalbant apie bausmių ir apdovanojimų sistemą - Xi aiškiai nurodo, jog reikia ne šiaip skirti bausmę ar apdovanojimą tam tikram asmeniui, o taikyti bausmių ir apdovanojimų sistemą, kaip visumą. Taip pat vertėtų pastebėti, jog jis šią sąvoką naudoja kalbėdamas įvykus tam tikrai nelaimei valstybėje, kas tam tikra prasme sufleruoja, jog legizmo filosofijos elementai valstybėje yra pasitelkiami ekstremalios, neeilinės situacijos metu.

IŠVADOS

Apžvelgus mokslininkų komentarus, įsitikinta, jog Kinijos Imperijos laikotarpiu legizmas stipriausiai vyravo Qin dinastijoje(netgi buvo oficiali valstybės ideologija). Tuo tarpu iškart po Qin sekusioje Han dinastijoje, ši filosofija buvo pasmerkta ir įvardinta, kaip brutali(panašiai buvo įvardijami ir šios filosofijos mokyklos atstovai ar net pasekėjai). Kalbant apie legizmo filosofijos atstovus, mokslininkų įžvalgose atsispindėjo, jog bene kiekvienas iš jų suformavo tam tikras skirtingas idėjas. Shen Buhai kalbėjo apie technikas, metodus, kuriais yra efektyviai valdoma valstybė Shen Dao akcentuoja valdovo galią, autoritetą, tuo tarpu Shang Yang akcentuoja įstatymų brutalumą(kai kurie mokslininkai jį laiko vienu brutaliausiu Kinijos mąstytoju), o Han Fei retorikoje atsispindi bene visos išvardintos savybės, taip pat svarbu paminėti Han Fei reliatyvumą, kuris atsispindi jo teiginiuose apie tai, jog dabarties problemoms yra reikalingi dabarties sprendimo būdai, o praeities metodai yra neveiksmingi. Išanalizavus visus keturis didžiųjų legistų veikalus, galima teigti, jog kiekvienas iš jų yra be galo unikalus, tačiau turintis ir tam tikrų sąsajų vienas su kitu. Vis dėlto, tenka pripažinti, jog Shang Yang bei Han Fei veikalai yra didžiausi tiek kūriniuose aptariamų idėjų kiekiu, tiek apimtimi, tiek atspindžiais šio darbo tyrimo objekte – Kinijos politinėje doktrinoje.

Šis darbas atskleidė, jog legizmo filosofijos atspindžiai yra aptinkami tiek Mao Zedong, tiek Xi Jinping politinėse doktrinose. Ryškiausiai abiejų Kinijos Liaudies Respublikos lyderių politinėse doktrinose atsispindi dvi darbe nagrinėjamos legizmo filosofijos sritys: žemės ūkis bei karyba. KLR lyderių įstatymų retorikoje taip pat atsispindi legizmo filosofijos elementai. Vienas iš ryškiausių - dabartinio KLR vadovo Xi Jinping naudojama legizmo sąvoka “Bausmių ir Įstatymų Sistema”. Tai įrodo, jog bene prieš pustrečio tūkstančio metų legistų suformuotus žmonių valdymo elementus savo retorikoje pabrėžia ir šių dienų įstatymų formuotojai. Taip pat galima daryti išvadą, jog legizmo atspindžiai Xi bei Mao retorikose nėra visiška vienodi. Žemės ūkio bei karybos srityse ši retorika yra gana panaši, tačiau kalbant apie įstatymų sistemą, atspindžių pavidalas yra kiek skirtingas.

Pasaulyje Kinijos Liaudies Respublika įgauna vis didesnę įtaką. Tuo tarpu Xi Jinping tarptautinės politikos apžvalgininkų jau yra įvardijamas, kaip galingiausias KLR lyderis po Mao Zedong(Kaip jau buvo aptarta tyrime, Xi retorikoje galima atrasti ir tam tikrų

maoizmo elementų). 2018-ųjų kovą, Nacionaliniame Liaudies Kongrese buvo panaikintas KLR Prezidento kadencijų limitas. Šis Konstitucijos pakeitimas sudaro sąlygas dabartiniam Kinijos vadovui lyderiauti šaliai neribotą laiką. Todėl akademinių tyrimų svarba bei poreikis ties šia sritimi neabejotinai augs. Šio darbo pagrindu galės būti nagrinėjamas ryšys tarp legizmo filosofijos (ar netgi konkrečių jos atstovų) ir Kinijos politinės doktrinos XXIa. Taip pat šis tyrimas gali būti puikus pagalbinis šaltinis lyginant Xi Jinping bei Mao Zedong politines doktrinas. Galų gale, šis darbas gali būti puikiu įrankiu nagrinėjant šiuolaikinę Kinijos Liaudies Respublikos politinę retoriką bei bandant apžvelgti jos sąsajas su tradicinėmis Kinijos filosofijomis.

BIBLIOGRAFIJA

Santrumpos:

Shang Jun Shu – SJS
Shen Bu-hai - SBH

Pirminiai šaltiniai:

- Ivanhoe, Philip J.; Van Norden, Bryan W. 2001 *Readings in Classical Chinese Philosophy* New York: Seven Bridges Press, LLC 295-347

- Mao, Zedong 1965 *Selected Works of Mao -Tse Tung* Volume 1 Beijing:Peking Foreign Language Press 28; 51-52

- Mao, Zedong 1965 *Selected Works of Mao -Tse Tung* Volume 2 Beijing:Peking Foreign Language Press 224-225

- Quentin, Davis; Baggins, Brian 2019, *Quotations from Chairman Mao Tse-tung* [Interaktyvus] Marxist Internet Archive. Prieiga:<https://www.marxists.org/ebooks/mao/Quotations_from_Chairman_Mao_Tse-tung.pdf> [žiūrėta 2020-04-26]

- Shang, Yang 商鞅 *The Book of Lord Shang 商君書* [Interaktyvus] Prieiga:https://ctext.org/shang-jun-shu [žiūrėta 2020-05-23]

- Shen, Bu-Hai 申不害 *Shenzi申子* [Interaktyvus] Prieiga:< https://ctext.org/shen-bu-hai/da-ti > [žiūrėta 2020-04-26]

- Xi, Jinping 2014 *The Governance of China* Beijing: Foreign Languages Press

Antriniai šaltiniai:

- Chiu, Hungdah 1982 *Socialist Legalism:Reform and Continuity in Post-Mao People' Republic of China* University of Maryland, 1

- Feng, Yu-lan 1948, *A Short History of Chinese Philosophy* New York: Macmillan Co.

- Goldin, Paul R. 2005, *After Confucius: Studies in Early Chinese Philosophy*, Honolulu: University of Hawaii Press

- Harris, Eirik Lang 2015. "Aspects of Shen Dao's Political Philosophy." *History of Philosophy Quarterly*[Interaktyvus] 32, 3: 217-234.Prieiga: JSTOR [žiūrėta 2020-04-26]

- Hsieh, Sun-Yuan 1995 *Chinese Thought: An Introduction* Delhi: Motilal Banarsidass Publishers Private Limited 89-91

- Hucker, Charles O. 1975 *China's Imperial Past: An Introduction to Chinese History and Culture* Stanford, California: Stanford University Press 92

- Lai, Karyn 2008 *An Introduction to Chinese Philosophy*, New York: Cambridge University Press, 172

- Louton, John 1979.“Shen Pu-Hai: A Misunderstood and Wrongly Neglected Thinker?” *Journal of the American Oriental Society* [Interaktyvus] 99, 3: 440–449. Prieiga: JSTOR [žiūrėta 2020-04-26]

- Mitter, Rana 2014 “MAO ZEDONG AND CHARISMATIC MAOISM.” Makers of Modern Asia[Interaktyvus], ed. Ramachundra Gura, Cambridge, Massachusetts; London, England:Harvard University Press Prieiga: JSTOR [žiūrėta 2020-05-23]

- Mohanty, Manoranjan 2013 “Xi Jinping and the 'Chinese Dream'.” Economic and Political Weekly [Interaktyvus], 48, 38:34–40. Prieiga: JSTOR [žiūrėta 2020-05-23]

- Pagin, Peter 2006 ”Meaning Holism.” Iš *The Oxford Handbook to the Philosophy of Language*. Ed. Ernest Lepore ir Barry C. Smith, Oxford: Oxford University Press.

- Pines, Yuri 2012. “Alienating Rhetoric in the Book of Lord Shang and Its Moderation.” *Extrême-Orient Extrême-Occident* [Interaktyvus], 34:79–110. Prieiga: JSTOR [žiūrėta 2020-04-26]

- Pines, Yuri 2018 *Legalism in Chinese Philosophy* [Interaktyvus] The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2018Edition).Prieiga:https://plato.stanford.edu/archives/win2018/entries/chinese-legalism/

- Sanderson, Beck 2005 *Legalism, Qin Empire and Han Dynasty*[Interaktyvus] Prieiga:< http://www.san.beck.org/EC16-Legalism.html> [žiūrėta 2020-04-26]

- Wang Rihua 2011 “Political Hegemony in Ancient China: A Review of ‘Hegemony in The Stratagems of the Warring States.’” *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*[Interaktyvus],, ed.Daniel A. Bell ir Sun Zhe, Princeton; Oxford:Princeton University Press Prieiga: JSTOR [žiūrėta 2020-05-23]

- Yang Soon-ja 2013. “Shen Dao’s Theory of fa and His Influence on Han Fei”. Iš *Dao Companion to the Philosophy of Han Fei. Dao Companions to Chinese Philosophy*, ed. Paul R.Goldin, Springer:Dordrecht

- Yang, Soon-ja 2011. *Shen Dao’s Own Voice in the Shenzi Fragments*. *Dao,* 10, 2:187-207.

- Zhao, Suisheng 2016 "Xi Jinping’s Maoist Revival."Journal of Democracy [Interaktyvus], 27, 3:83-97. Prieiga: JSTOR [žiūrėta 2020-05-23]

- Zhengyuan Fu 1996, *China’s Legalists: The Earliest Totalitarians and Their Art of Ruling* Armonk, New York: M. E. Sharpe, Inc, 128

Reflections of Legalism Philosophy in the Contemporary China's Political Doctrine

SUMMARY

Reflections of Legalism philosophy in the contemporary China's political doctrine.This thesis focuses on the reflection of four most commonly known Legalism thinkers(Shang Yang, Han Fei, Shen Dao and Shen Bu-hai) in Mao Zedong and Xi Jinping political doctrines in the field of agriculture, war, law, culture and arts, governing methods .

Thesis research is based on such questions: which of the above mentioned fields reflect most in the political ideas of Mao Zedong and Xi Jinping? Moreover, it shows the similarities and the differences between legalism ideas in Mao and Xi thoughts?

The main purpose of this thesis is to identify the reflections of Legalism in Mao and Xi political doctrines. Moreover, it shows that the ideas of Legalism can be found not only in political doctrines of Chinese Empire, but in the People' Republic of China doctrines as well.

Thesis includes Comparative Analysis between the thoughts of four major legalism thinkers mentioned above and two leaders of People's Republic of China mentioned above as well. Also, with the help of historiographical research method, thesis describes the formation of Legalism Philosophy and its historical development during Qin and Han dynasty.

This research revealed, that the reflections of Legalism Philosophy in agriculture, war, law, governing methods can be found in contemporary China's political doctrine. However, fields that can be seen the most in regards of legalism reflections are agriculture and war.

Thesis can be a helpful academic tool, while doing further research between Legalism and China's political doctrine in 21st. Century. Moreover, it can also help to compare Mao Zedong and XI Jinping political doctrines. Nevertheless, it can also be used, while doing a research on contemporary China's political doctrine on the basis of traditional Chinese philosophies.